

Indicatoren van kwalitatief goed taalvaardigheidsonderwijs

1. Klasklimaat

- **Indicator 1:** Klasinrichting/Klasopstelling
- **Indicator 2:** Klasmanagement
- **Indicator 3:** Welbevinden
- **Indicator 4:** Talig klimaat

2. Betekenisvolle taken

- **Indicator 5:** Doelstellingen
- **Indicator 6:** Motivatie en betrokkenheid in functie van het leerproces
- **Indicator 7:** Taalaanbod en taalproductie
- **Indicator 8:** Werkvormen

3. Gerichte ondersteuning

- **Indicator 9:** Mediatie
- **Indicator 10:** Taalondersteuning/betekenisonderhandeling
- **Indicator 11:** Differentiatie

---

1. KLASKLIMAAT

Indicator 1: Klasinrichting/Klasopstelling

Binnen deze indicator is het belangrijk dat de klasinrichting de interesses van de kinderen weerspiegelt. Daarom zijn er verwijzingen nodig naar de jongereninteractiewijze (interesses van de kinderen, bijv. sport- en jeugdvereniging, buurt, ...) en ook naar de kindinteractiewijze (familiale, etnische en socioculturele elementen, bijv. foto's van thuis, Marokkaans theeservies, ...). Tevens is het van belang dat er ook elementen van de activiteiten van de leerlingen in de klas terug te vinden zijn (werkjes van de kinderen, bij voorkeur verschillend van uitzicht).

Zowel in de kleuterschool als in de lagere school worden best verschillende hoeken voorzien, die zichtbaar aanwezig zijn. Het maakt de klasinrichting wat minder klassiek schools, wat heterogener; het kan meer kansen tot gedifferentieerd en interactief werken bieden. Een hoek die in beide niveaus aanwezig dient te zijn is de boeken- en luisterhoek. Op deze manier krijgen kinderen kansen om hun lees- en luistervaardigheden te ontwikkelen en te stimuleren. In de boekenhoek treffen we een selectief, variërend en geactualiseerd aanbod van (prenten)boeken aan in een rek en zijn zitplaatsen voorzien die toelaten om rustig een boek te lezen. In de luisterhoek treffen we luisterapparatuur aan, die liefst afgescheiden is en waar kinderen een tafeltje en zitplaats hebben om luisteroefeningen en luistertaken uit te voeren.

Omdat kinderen veel tijd in de klas doorbrengen is het ook belangrijk dat de leerkracht hen een aangename en aantrekkelijke leeromgeving biedt op het vlak van aankleding en structuur (fris geschilderd, sfeerelementen, proper, overzichtelijk lokaal, ...). Op dit vlak is ook een goede klasopstelling noodzakelijk omdat deze interactiebevorderend kan zijn en er kan voor zorgen dat leerlingen in gelijke mate bij het klasgebeuren betrokken kunnen worden (oogcontact, elkaar reacties kunnen zien, ...)

Indicator 2: Klasmanagement

Het is noodzakelijk dat de leerkracht houvast aan de kinderen geeft via duidelijke instructies wat betreft het klasmanagement (tijd, ruimte, orde, planning, taakuitvoering). Zo weten de kinderen wat van hen verwacht wordt.

De leerkracht zorgt ervoor dat hij/zij vormelijk en inhoudelijk leerlinggedrag niet onvoorwaardelijk aan elkaar koppelt: er niet vanuit gaan dat vormelijk leerlinggedrag een voorwaarde is om te komen tot inhoudelijke betrokkenheid en dus leren.

De aandacht van de leerkracht gaat niet eenzijdig uit naar het vormelijk aspect, noch bij de kinderen die duidelijk betrokken zijn maar niet voldoen aan de vormelijke vereisten van leerlinggedrag (ongevraagd antwoorden, roepen om te mogen antwoorden, antwoorden in plaats van iemand anders,...) noch bij de kinderen die geen vormelijk leerlinggedrag vertonen en er twijfel bestaat over het feit dat ze de les volgen (spelen met hun lat, in hun haar zitten wriemelen, ...

Hierbij is het ook van belang dat de leerkracht de tijd die de kinderen dagelijks in de klas doorbrengen optimaal als leertijd benut: economisch omgaan met de tijd bij instructies, overzicht houden over het klasgebeuren, afspraken maken rond het invullen van vrije, individuele momenten, in de hand houden van de tijd bij noodzakelijke 'verloren momenten' (koeken eten, boekentas maken, ...) of deze tijd benutten om met de kinderen in interactie te gaan.

Tenslotte is het voor de leerkracht een vanzelfsprekendheid dat hij/zij mogelijkheden voorziet om kinderen zelfredzaam te maken en de organisatie van activiteiten vlot te doen verlopen: zorgen voor een individueel opbergplekje, gebruik maken van visuele ondersteuning zoals pictogrammen, materialen op oog- en reikhoogte van leerlingen plaatsen. De kinderen weten op die manier wanneer en waar ze wat moeten doen, wat ze nodig hebben en waar ze het kunnen vinden.

Indicator 3: Welbevinden

De leerkracht geeft de kinderen de mogelijkheid om zich competent te voelen: geven van positieve feedback, aandacht schenken aan wat de kinderen zeggen, geven van aanmoedigingen en bevestiging, succeservaringen laten opdoen, fouten mogen maken, ...

De leerkracht stigmatiseert kinderen niet. Hij/zij kenmerkt de kinderen nooit ten onrechte als negatief door het aanhalen van aspecten die geen rechtstreeks verband houden met het leerproces (taalvaardigheidsniveau, uiterlijk, etnische achtergrond, ...).

De leerkracht leeft zich in in de ervaringswereld van de kinderen: op dezelfde golflengte zitten zowel wat de gevoels- als belevingswereld betreft, zorgen en visies delen, ingaan op kleine 'pijntjes', ...

De leerkracht draagt door zijn/haar lichaamshouding en niet-verbale signalen bij tot het veiligheidsgevoel van de kinderen (creëren van een sfeer van warmte en nabijheid door bijvoorbeeld op gelijke hoogte te gaan zitten, een kind op de schoot te nemen, schouderklopjes te geven, oogcontact te hebben, ...)

De leerkracht draagt eveneens bij tot het veiligheidsgevoel van kinderen door zijn/haar wijze van ontvankelijk en open staan voor de ouders.

De leerkracht houdt niet vast aan traditionele 'schoolse' rollen. Hij/zij kan zowel uit zijn/haar rol treden, als de kinderen toelaten hun rol als leerling te verlaten en gedrag te vertonen dat eerder samenhangt met hun leefwereld als jongere of als kind.

De leerkracht geeft de kinderen inspraak in wat ze mogen/moeten doen en dit op verschillende relevante niveaus: inhouden, groepssamenstelling, klasorganisatie, het zelf mogen hanteren van een verbeter sleutel, ...

Keuzes kunnen en mogen/moeten maken heeft positieve gevolgen voor het welbevinden, het competentiegevoel, de zelfstandigheid, ... van kinderen.

De leerkracht leert kinderen op een positieve manier met elkaar omgaan: kinderen leren luisteren naar elkaar, delen van materiaal, onderhandelen met elkaar, aandacht hebben voor verschillen, ...

Indicator 4: Talig klimaat

Hierbij is het van belang dat de leerkracht positief reageert op de thuistaal van de kinderen, hetzij actief (door ze zelf aan te wenden, er positief op in te pikken of te stimuleren) hetzij passief (door ze toe te laten).

De leerkracht verplicht de kinderen ook niet om te spreken: ze respecteert de 'stille periode' bij kleuters, hanteert geen systeem van voorzeggings en laten herhalen, laat voorlezen of spreken voor de klas zoveel mogelijk functioneel gebeuren,.....

De leerkracht legt niet teveel nadruk op een correcte uitspraak van het Nederlands of op taalcorrectheid (juiste lidwoorden, juiste werkwoordsvormen, juiste woordvolgorde in de zin, ...). Hij/zij stelt de boodschap van wat kinderen zeggen centraal.

2. BETEKENISVOLLE TAKEN

Indicator 5: Doelstellingen

Het is van belang dat de leerkracht zijn/haar onderwijs richt in overeenstemming met de ontwikkelingsdoelen en de eindtermen. Hij/zij hanteert naast kennisdoelstellingen vooral doelstellingen die gericht zijn op het ontwikkelen van vaardigheden en het verwerven van inzichten.

De leerkracht formuleert ook begrijpelijke en toegankelijke doelstellingen naar de kinderen toe: een duidelijk einddoel voor ogen stellen, de aandacht vestigen op de rode draad doorheen een thema/verhaal, verwijzen naar eerdere gelijkaardige activiteiten of onderwerpen, voorzien van een terugkoppelingsmoment op het einde van de activiteit, ...

Indicator 6: Motivatie en betrokkenheid in functie van het leerproces

Hierbij is het aangewezen dat de leerkracht vanuit een concrete, functionele context kansen voor de kinderen creëert om te experimenteren, om al doende, al ondervindend te leren. Kleuters krijgen kansen om taal te verwerven aan de hand van het experimenteren met materiaal en situaties. Kinderen in de lagere school kunnen hun talige vaardigheden ontwikkelen door ze effectief te laten beoefenen; bijvoorbeeld spelregels lezen om een spel te spelen, een briefje schrijven om de grootouders uit te nodigen, e-mailen met een leerling in een andere school om info uit te wisselen, ...

De leerkracht biedt ook een uitdagende leeromgeving aan. Hij/zij werkt met motiverende, interessante (con)teksten en koppelt die aan cognitief uitdagende opdrachten om een motiverend of relevant einddoel te bereiken.

De leerkracht verwerkt zowel proactief als reactief elementen van diversiteit in het leerproces: zelf initiatief nemen om elementen uit kind- of jongereninteractiewijze in te brengen of inpikken op elementen hieromtrent die de kinderen aanreiken. Dit vergroot niet alleen de betrokkenheid van de kinderen bij het leerproces, het draagt tevens bij tot het vergroten van de waaier aan diversiteit waarmee de kinderen in de klas worden geconfronteerd.

De leerkracht zorgt ervoor dat de kinderen gemotiveerd zijn en blijven: kinderen in de sfeer van de activiteit brengen, zelf enthousiast blijven, aanmoedigen als het moeilijk gaat, slechtlopende dingen niet laten aanslepen, ...

Indicator 7: Taalaanbod en taalproductie

Het is van belang dat de leerkracht een natuurlijk taalaanbod hanteert: het sluit op een natuurlijke wijze aan bij de activiteit en het onderwerp, het wordt opgehangen aan ervaringen en handelingen van kinderen binnen en buiten de klas. De leerkracht hanteert spreektaal en geen schrijftalwoorden, geen geforceerd gebruik van woordenschat die in een bepaald woordveld thuishoort (bijv. de onderdelen van een fiets).

De leerkracht hanteert het principe van 'taal de hele dag': doelbewust de hele dag door een natuurlijk, relevant, gevarieerd, rijk en interactief taalaanbod gebruiken bij alle activiteiten en tijdens alle momenten in de klas.

De leerkracht hanteert een gevarieerd, rijk en kwalitatief taalaanbod. Hij/zij gebruikt geen 'babytalk', verkleinwoordjes of al te veel herhalingen bij kleuters. Hij/zij laat niet alle moeilijke woorden weg uit prentenboeken, die ze eerder voorleest dan vertelt. Hij/zij vereenvoudigt taal niet systematisch. Hij/zij gebruikt verschillende talige bronnen: niet steeds hetzelfde handboek, geen verouderd materiaal maar wel een mix van (prenten)boeken, poppenkast/drama, strips, kranten, informatieve boeken, cd-roms, websites, ...

De leerkracht hanteert een taalaanbod dat in het kader van schoolse taalvaardigheid functioneel is. Hij/zij doet de kinderen niet teveel woorden leren die ze in het kader van hun schoolse taalvaardigheid niet echt nodig hebben. Hij/zij geeft geen woordenschatonderwijs waarbij de kinderen hele woordvelden rond voorwerpen, planten, dieren, situaties, ... moeten leren.

De leerkracht hanteert een interactief taalaanbod; waarbij veel kansen tot taalproductie geboden worden: veel open vragen, vragen naar meningen en ervaringen van kinderen, voortbouwen op talige productie of niet-talige reacties van kinderen door nieuwe vragen, uitlokken van reacties,.... De leerkrachten laat de kinderen zelf taal functioneel gebruiken als een middel om dingen te doen. Hij/zij verwacht verschillende vormen van functioneel taalgebruik van de kinderen: meningen, ervaringen en inzichten verwoorden, overleggen, elkaar uitleg geven, vragen stellen, ...

In het kleuteronderwijs is het belangrijk dat de leerkracht niet-talige ervaringen en handelingen van zichzelf en de kleuters 'vertaalt'. Hij/zij verwoordt bijvoorbeeld elke handeling die ze toont als ze uitleg geeft bij een knutselactiviteit en verwoordt wat de kleuters tijdens het knutselen doen; hij/zij plakt begrippen bij de gezichtsuitdrukkingen van de kleuters; hij/zij verwoordt niet-verbale vragen van de kleuters,....

Indicator 8: Werkvormen

Het is belangrijk dat de leerkracht werkvormen voorziet die een actieve leerhouding van kinderen stimuleren en die kinderen verantwoordelijk maken voor het eigen leren en dat van anderen. Het gaat hierbij om interactieve werkvormen waarbij kinderen onderling en de leerkracht samen praten, naar oplossingen zoeken, meningen uitwisselen, ... Zo worden leersituaties gecreëerd waarin kinderen met de aanwezige diversiteit geconfronteerd worden en er op een interactieve wijze mee aan de slag gaan.

De leerkracht zorgt ook voor een interactieve invulling van de gehanteerde werkvormen: interageren met minstens de helft van de kinderen, niet altijd zelf aan het woord zijn, stimuleren van interactie tussen de kinderen,....

Bij groepswork stelt de leerkracht de groepen bewust heterogeen samen zodat de rijkdom van de leeromgeving en de levendigheid van de interactie worden bevorderd. Een heterogene groepssamenstelling kan gebaseerd zijn op tal van onderwijskundige criteria zoals verschillen in taalontwikkeling en rekenen, alsook verschillen en gelijkenissen relevant voor de kinderen zelf zoals de sociale status van een kind in de groep.

De leerkracht geeft de kinderen open taken die geen duidelijke uitkomst hebben en waarbij er meerdere manieren zijn om tot een oplossing te komen. Kinderen maken daarbij ook zelf keuzes m.b.t. de manier waarop ze de taak uitvoeren en tot een oplossing komen. Dergelijke taken kunnen inspelen op natuurlijke interesses van kinderen, lokken onderling interactie uit en doen een beroep op een breed gamma ervaringen (ook buitenschoolse).

De leerkracht doet een beroep op een verscheidenheid aan vaardigheden van de kinderen bij het werken aan éézelfde taak, zowel schoolse als niet-schoolse vaardigheden. Hoe meer vaardigheden worden aangesproken tijdens éézelfde taak, hoe beter de kinderen deze op een geïntegreerde manier leren hanteren.

3. GERICHTE ONDERSTEUNING

Indicator 9: Mediatie

Items die hierbij belangrijk zijn:

- de leerkracht gaat in op kinderen die zelf problemen signaleren m.b.t. de taak.
- de leerkracht onderneemt zelf pogingen om problemen m.b.t. de taak bij de kinderen op te sporen.
- de kinderen krijgen de kans om zelf naar een oplossing voor hun problemen te zoeken, om zelf na te denken. De leerkracht ondersteunt het denken van de kinderen met vragen en hints, door hardop reflecteren.
- de leerkracht geeft feedback op het leerproces en de doelstellingen van de taak en niet enkel op het afgewerkte eindproduct.
- de leerkracht geeft feedback op de wijze waarop de kinderen samenwerken aan de taak.

Indicator 10: Taalondersteuning/betekenisonderhandeling

Het is van belang dat de leerkracht het begrip van de kinderen controleert en zijn/haar uitingen herfraseert als ze iets niet begrijpen. Hij/zij onderhandelt over de betekenis van woorden en/of maakt zichzelf met handen en voeten duidelijk.

De leerkracht ondersteunt het taalaanbod ook op verschillende manieren: visuele ondersteuning van een woord door te wijzen naar een prent of voorwerp, zelf uitbeelden of laten uitbeelden, verwoorden wat men doet, het ene kind nog iets laten uitleggen aan een ander, terugverwijzen naar iets wat de kinderen meemaakten of eerder vertelden, gebruik maken van voorkennis van kinderen, een projectiemiddel zoals een klaspop gebruiken,.....

De leerkracht ondersteunt kinderen in het uiten van hun boodschap: onvolledige boodschappen trachten te ontrafelen, begripscontrole, betekenisonderhandeling, herformuleren, verwoorden van niet-verbale boodschappen,.... Het gaat hierbij om de reactie van de leerkracht op uitingen van kinderen. De leerkracht corrigeert taalfouten op een positieve manier. De leerkracht herformuleert onvolledige en foute uitingen van kinderen in communicatieve zin, corrigeert terloops terwijl de aandacht bij de betekenis van de boodschap blijft,....

Indicator 11: Differentiatie

Het is van belang dat de leerkracht zwakkere kinderen (laagtaalvaardig, cognitief zwak, introvert,...) kansen om samen te spelen met / te leren van andere sterkere kinderen. Hij/zij ondersteunt en motiveert zwakkere kinderen ook extra, bijvoorbeeld door extra afbeeldingen, een voorgestructureerd schema, eenvoudiger vragen of opdrachten, gebruik van een woordenboek, door feedback,.....

De leerkracht heeft oog voor de impulsiviteit van (sterkere) kinderen die een activiteit willen monopoliseren. De leerkracht zorgt ervoor dat deze kinderen niet steeds het woord nemen/krijgen zodat de inbreng van en aandacht voor andere kinderen niet in het gedrang komt.

De leerkracht vangt tempoverschillen tussen kinderen op met o.a. vervolgoopdrachten, verschillende te verwerken hoeveelheden,... Het gaat hierbij om inhoudelijk zinvolle activiteiten voor ieder kind in de klas.